

Od Redakcji

Starzenie się ludności i jego konsekwencje dla polityk publicznych to temat przewodni obecnego i kolejnego numeru „Problemy Polityki Społecznej. Studiów i Dyskusji”. W tym tomie wynikami swoich badań i przemyśleniami dotyczącymi zmian w różnych dziedzinach polityki społecznej, z akcentem położonym na zabezpieczenie społeczne, dzieli się z Czytelnikami dziewięcioro autorów sześciu artykułów.

Jednym z problemów, który nasila się w miarę starzenia się ludności kraju, jest wzrost liczby osób niesamodzielnych, wymagających długotrwałej opieki. Oczywiście, nie rozstrzygamy tutaj sporu, która z hipotez (pandemii, kompresji chorobowości lub dynamicznej równowagi) dotyczących wpływu starzenia się ludności na skalę chorobowości i niesamodzielności w populacji jest trafna. Uznając jednak, że potrzeby rosnącej liczby osób sędziwych będą miały coraz większe znaczenie dla polityki społecznej i innych polityk publicznych, otwieramy niniejszy tom trzema opracowaniami dotyczącymi wsparcia dla osób o ograniczonej samodzielności. Dwa spośród nich są poświęcone doświadczeniom naszych najbliższych sąsiadów. W artykule pt. *Powszechne społeczne ubezpieczenie pielęgnacyjne w starzejącym się społeczeństwie. Sukces czy porażka modelu bismarckowskiego w Niemczech?* Christoph Sowada przeprowadza analizę rozwiązań, do których często sięgają polscy specjaliści pracujący nad projektami systemu ubezpieczenia pielęgnacyjnego w naszym kraju. Niemcy były bowiem jednym z pierwszych krajów na świecie, które wprowadziły powszechne i obowiązkowe ubezpieczenie pielęgnacyjne. Jego finansowanie (w części publicznej) opiera się na składkach i mechanizmie repartycyjnym, który uruchamia międzypokoleniową redystrybucję dochodów. Ten mechanizm jest zagrożony przez długookresowe zmiany w strukturze wieku ludności, gdyż oznacza rosnące obciążenia coraz mniej liczebnych młodszych pokoleń. Autor artykułu pokazuje, jak trudnym wyzwaniem jest zapewnienie najstarszym odpowiedniego standardu opieki w warunkach starzenia się ludności. Jest to wyzwanie dotyczące wszystkich podsystemów zabezpieczenia społecznego opartych na zasadzie solidaryzmu międzypokoleniowego. Sposób organizacji i finansowania opieki długoterminowej nie jest, oczywiście, prostym efektem wzrostu liczby osób wymagających takiej opieki, lecz politycznych rozstrzygnięć kwestii zasad i formy organizacji polityki społecznej. Paweł Łuczak — autor drugiego artykułu pokazującego sytuację w innym kraju, zatytułowanego *Publiczne i prywatne finansowanie opieki długoterminowej. Przykład Europy Środkowo-Wschodniej* — koncentruje się na tych wynikających z decyzji politycznych różnicach, biorąc pod uwagę Polskę i Czechy. Wychodzi od tezy, że państwa te realizują odmienną politykę społeczną dotyczącą problemu niesamo-

dzielności, i analizuje relacje (substytucyjności lub komplementarności) występujące między instrumentami finansowania opieki długoterminowej, które — w ślad za cytowanymi przez siebie autorami — podzielił na instrumenty *ex post* i *ex ante*. Do polskich realiów odwołuje się trzeci artykuł dotyczący zabezpieczenia ryzyka niesamodzielności. W tekście zatytułowanym *Polityka proubezpieczeniowa w opiece długoterminowej* Łukasz Jurek przedstawia propozycję wzmocnienia finansowego opieki długoterminowej, niezbędnego w warunkach starzenia się ludności Polski. Analizowanym rozwiązaniem jest prywatne ubezpieczenie opiekuńcze. Celem artykułu jest przedstawienie potencjalnych działań, jakie instytucje publiczne mogą podejmować w ramach tzw. polityki proubezpieczeniowej. Autor przedstawia z jednej strony problemy rynku ubezpieczenia opiekuńczego, z drugiej zaś możliwe sposoby przeciwdziałania tym problemom.

Kolejne prezentowane przez nas studium dotyczy systemu emerytalnego. W artykule pt. *Do we need voluntary pension schemes? The role of voluntariness in a pension system* Edyta Marcinkiewicz rozważa rolę dobrowolności w tym systemie. Autorka porównuje różne typologie wielofilarowych systemów emerytalnych, analizując w nich miejsce i rolę dobrowolności. Ponadto poddaje dyskusji zasadność polityki zmierzającej do zwiększenia dobrowolnych oszczędności emerytalnych, porównując makroekonomiczne efekty funkcjonowania drugiego i trzeciego filaru systemu emerytalnego. W kontekście polskich dyskusji o zmianach w systemie emerytalnym jest to głos bardzo aktualny i potrzebny.

Dział *Studia* zamyka artykuł Konrada Turka i Barbary Worek pt. *Aktywność edukacyjna osób starszych w Polsce — poziom, uwarunkowania i kierunki rozwoju polityki publicznej*. Zagadnienie uczenia się przez całe życie wiąże się z jednej strony z rynkiem pracy, a z drugiej — z jakością życia i możliwością pełnego uczestnictwa w życiu społecznym w fazie starości. Autorzy przedstawiają analizę rozwoju polityki uczenia się osób starszych i jej uwarunkowań. Dokonują też diagnozy aktywności edukacyjnej osób starszych w Polsce, omawiają indywidualne i systemowe uwarunkowania tej aktywności oraz prezentują najważniejsze wyzwania rozwoju polityki publicznej w zakresie *lifelong learning*.

W dziale *Z warsztatów badawczych* przedstawiamy artykuł Piotra Lewandowskiego, Kamila Strońskiego i Romy Keister pt. *Labour market segmentation and pensions in the Polish defined-contribution scheme*. Wykorzystując kohortowy model systemu emerytalnego, autorzy przeprowadzili ilościową analizę wpływu rozpowszechnienia umów cywilnoprawnych na wysokość oczekiwanych emerytur w Polsce. Ponadto poddali ocenie rozwiązania zwiększające strumień składek płaconych przez pracujących na umowach cywilnoprawnych. Opracowanie to dotyczy bardzo ważnego wątku polskiej debaty — związku sytuacji na rynku pracy i form zatrudniania pracowników z kondycją systemu emerytalnego.

Prezentowane w tym tomie artykuły pokazują, naszym zdaniem, że starzenie się ludności jest procesem wymagającym zmian w różnych dziedzinach polityki społecznej, które tworzą system naczyń połączonych. Nie zawsze adresatami danej polityki muszą być osoby starsze, by w efekcie okazało się, że decyzje, dotyczące np. rynku pracy czy edukacji, są ważne z punktu widzenia przystosowania się społeczeństwa do sytuacji demograficznego starzenia się.